

1. මූල්‍ය ප්‍රකාශන

1.1 තත්ත්වගණනය කළ මතය

දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ 2019 දෙසැම්බර් 31 දිනට මූල්‍ය තත්ත්වය ප්‍රකාශය, එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය කාර්යසාධන ප්‍රකාශනය හා මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශවලින් සමන්විත 2019 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශය 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ විධිවිධාන සමඟ සංයෝජිතව කියවිය යුතු ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 154(1) ව්‍යවස්ථාවේ ඇතුළත් විධිවිධාන ප්‍රකාර මාගේ විධානය යටතේ විගණනය කරන ලදී. 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 11(1) වගන්තිය ප්‍රකාරව දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳව මාගේ අදහස් දැක්වීම් හා නිරීක්ෂණයන් ඇතුළත් සම්පිණ්ඩන වාර්තාව 2020 ජූනි 26 දින ගණන්දීමේ නිලධාරී වෙත නිකුත් කරන ලදී. විගණන පනතේ 11(2) වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුවට අදාළ වාර්ෂික විස්තරාත්මක කළමනාකරණ විගණන වාර්තාව 2020 සැප්තැම්බර් 30 දින ගණන්දීමේ නිලධාරී වෙත නිකුත් කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 154(6) ව්‍යවස්ථාව සමඟ සංයෝජිතව කියවිය යුතු 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 10 වගන්තිය ප්‍රකාරව මෙම වාර්තාව පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ.

මෙම වාර්තාවේ 1.6 ඡේදයේ දක්වා ඇති කරුණුවලින් වන බලපෑම හැර, 2019 දෙසැම්බර් 03 දිනැති අංක 271/2019 දරන රාජ්‍ය ගිණුම් වක්‍රලේඛ විධිවිධාන ප්‍රකාරව පිළියෙල කළ එම මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලින් 2019 දෙසැම්බර් 31 දිනට දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය තත්ත්වය සහ එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා එහි මූල්‍ය කාර්යසාධනය හා මුදල් ප්‍රවාහය පොදුවේ පිළිගත් ගිණුම්කරණ මූලධර්මවලට අනුකූලව සත්‍ය හා සාධාරණ තත්ත්වයක් පිළිබිඹු කරන බව මා දරන්නා වූ මතය වේ.

1.2 මතය සඳහා පදනම

ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිතීන්ට (ශ්‍රී.ලං.වි.ප්‍ර.) අනුකූලව මා විසින් විගණනය සිදු කරන ලදී. මූල්‍ය ප්‍රකාශන සම්බන්ධයෙන් මාගේ වගකීම, විගණකගේ වගකීම යන වගන්තියේ තවදුරටත් විස්තර කර ඇත. මාගේ මතය සඳහා පදනමක් සැපයීම උදෙසා මා විසින් ලබා ගෙන ඇති විගණන සාක්ෂි ප්‍රමාණවත් සහ උචිත බව මාගේ විශ්වාසයයි.

1.3 මූල්‍ය ප්‍රකාශය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ හා ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ වගකීම

පොදුවේ පිළිගත් ගිණුම්කරණ මූලධර්මවලට අනුකූලව හා 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වගන්තියේ සඳහන් විධිවිධානවලට අනුකූලව සත්‍ය හා සාධාරණ තත්ත්වයක් පිළිබිඹු කෙරෙන පරිදි මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීම හා වංචා සහ වැරදි හේතුවෙන් ඇති විය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් තොරව මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකි වනු පිණිස අවශ්‍ය වන අභ්‍යන්තර පාලනය තීරණය කිරීම ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ හා ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ වගකීම වේ.

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 16(1) වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුව විසින් වාර්ෂික හා කාලීන මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකිවන පරිදි ස්වකීය ආදායම්, වියදම්, වත්කම් හා බැරකම් පිළිබඳ නිසි පරිදි පොත්පත් හා වාර්තා පවත්වා ගෙන යා යුතුය.

ජාතික විගණන පනතේ 38(1)(ඇ) උප වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය පාලනය සඳහා සඵලදායී අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතියක් සකස් කර පවත්වා ගෙන යනු ලබන බවට ගණන්දීමේ නිලධාරී සහතික විය යුතු අතර එම පද්ධතියේ සඵලදායීත්වය පිළිබඳව කලින් කල සමාලෝචනයක් සිදු කර ඒ අනුව පද්ධතිය ඵලදායී ලෙස කරගෙන යාමට අවශ්‍ය වෙනස්කම් සිදු කරනු ලැබිය යුතුය.

1.4 මූල්‍ය ප්‍රකාශන විගණනය පිළිබඳ විගණකගේ වගකීම

සමස්තයක් ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශන, වංචා සහ වැරදි නිසා ඇතිවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් තොර බවට සාධාරණ තහවුරුවක් ලබාදීම සහ මාගේ මතය ඇතුළත් විගණකාධිපති වාර්තාව නිකුත් කිරීම මාගේ අරමුණ වේ. සාධාරණ සහතිකවීම උසස් මට්ටමේ සහතිකවීමක් වන නමුත්, ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනය සිදු කිරීමේදී එය සැම විටම ප්‍රමාණාත්මක අවප්‍රකාශනයන්ගෙන් අනාවරණය කර ගන්නා බවට වන තහවුරු කිරීමක් නොවනු ඇත. වංචා සහ වැරදි තනි හෝ සාමූහික ලෙස බලපෑම නිසා ප්‍රමාණාත්මක අවප්‍රකාශනයන් ඇති විය හැකි අතර, මෙම මූල්‍ය ප්‍රකාශන පදනම් කර ගනිමින් පරිශීලකයන් විසින් ගනු ලබන ආර්ථික තීරණ කෙරෙහි බලපෑමක් විය හැකි බවට අපේක්ෂා කෙරේ.

මා විසින් වෘත්තීය විනිශ්චය සහ වෘත්තීය සැකමුසුබවින් යුතුව ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනය කරන ලදී. මා විසින් තවදුරටත්,

- ප්‍රකාශ කරන ලද විගණන මතයට පදනමක් සපයා ගැනීමේදී වංචා හෝ වැරදි හේතුවෙන් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇති විය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන් ඇතිවීමේ අවදානම් හඳුනාගැනීම හා තක්සේරු කිරීම සඳහා අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කර ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වරදවා දැක්වීම හේතුවෙන් සිදුවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් සිදුවන බලපෑමට වඩා වංචාවකින් සිදුවන්නා වූ බලපෑම ප්‍රබල වන්නේ දුස්ස්වධානය, ව්‍යාජ ලේඛන සැකසීම, වේතනාන්විත මහ හැරීමෙන්, වරදවා දැක්වීමෙන් හෝ අභ්‍යන්තර පාලනයන් මහ හැරීමෙන් වංචාවක් ඇතිවීමට හේතුවන බැවිනි.
- දෙපාර්තමේන්තුවේ අභ්‍යන්තර පාලනයේ සඵලදායීත්වය පිළිබඳව මතයක් ප්‍රකාශ කිරීමේ අදහසින් නොවුව ද, අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කිරීම පිණිස අභ්‍යන්තර පාලනය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගන්නා ලදී.
- භාවිත කරන ලද ගිණුම්කරණ ප්‍රතිපත්තිවල උචිතභාවය, ගිණුම්කරණ ඇස්තමේන්තුවල සාධාරණත්වය සහ කළමනාකරණය විසින් කරන ලද සම්බන්ධිත හෙළිදරව් කිරීම් අගයන ලදී.
- මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ව්‍යුහය හා අන්තර්ගතය සඳහා පාදක වූ ගනුදෙනු හා සිද්ධීන් උචිත හා සාධාරණව ඇතුළත් වී ඇති බව සහ හෙළිදරව් කිරීම් ඇතුළත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල සමස්ත ඉදිරිපත් කිරීම් අගයන ලදී.

මාගේ විගණනය තුළදී හඳුනාගත් වැදගත් විගණන සොයාගැනීම්, ප්‍රධාන අභ්‍යන්තර පාලන දුර්වලතා හා අනෙකුත් කරුණු පිළිබඳව ගණන්දීමේ නිලධාරී දැනුවත් කරන ලදී.

1.5 වෙනත් නෛතික අවශ්‍යතා පිළිබඳ වාර්තාව

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 6 (1)(ඇ) වගන්තිය සහ 38 වගන්තිය ප්‍රකාරව පහත සඳහන් කරුණු මා ප්‍රකාශ කරමි.

- (අ) මූල්‍ය ප්‍රකාශන ඉකුත් වර්ෂය සමඟ අනුරූපී වන බව.
- (ආ) මෙම වාර්තාවේ 1.6.1 (අ), (ආ) හා (ඇ) ඡේදයන්හි දැක්වෙන නිරීක්ෂණය පිළිබඳව ඉකුත් වර්ෂයේ දී මා විසින් සිදු කරන ලද නිර්දේශයන් සමාලෝචිත වර්ෂය සඳහා ඉදිරිපත් කරන ලද මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලදී නිවැරදි කර නොතිබුණි.

1.6 මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳ අදහස් දැක්වීම

1.6.1 මූල්‍ය කාර්යසාධන ප්‍රකාශය

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ
		නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>(අ) දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රැස් කරනු ලබන එකතු කිරීමේ අගය මත බදු ආදායම භාණ්ඩාගාරයේ පවත්වා ගෙන යන පාලන ගිණුමට බැර වේ. එසේ බැරවන මුදල් මාසික ගිණුම් සාරාංශ මඟින් මූල්‍ය සේවා, අනෙකුත් සේවා හා නිෂ්පාදන යන එකතු කිරීමේ අගය මත බදු ආදායම් සංකේත තුන වෙත ගිණුම් ගත කිරීම සිදු වේ. මාසික ගිණුම් සාරාංශ මඟින් ගිණුම් ගත කිරීමෙන් පසුව සමාලෝචිත වර්ෂයේ අවසානයට පාලන ගිණුමේ ඉතිරි වී පැවති රු.314,321,679 ක මුදල ආදායම් සංකේත අනුව හඳුනා ගැනීමෙන් තොරව එකතු කිරීමේ අගය මත බදු අනෙකුත් සේවා ආදායම් සංකේතයට මාරු පත්‍රයක් මඟින් බැර කර තිබුණි. ඒ අනුව එකතු කිරීමේ අගය මත මූල්‍ය සේවා, නිෂ්පාදන සහ අනෙකුත් සේවා යන ආදායම් සංකේත තුනෙහිම ශුද්ධ ආදායමේ නිරවද්‍යතාව විගණනයේ දී තහවුරු නොවීය.</p>	<p>ආදායම නිවැරදිව හඳුනා ගෙන සංකේත අනුව වර්ගීකරණය කර නිවැරදි ආදායම් සංකේතයට බැර කළ යුතු වීම.</p>	<p>ආදායම් වර්ගීකරණය කිරීමේ අපහසුතාව මත මාරු පත්‍රයක් මඟින් ගිණුම්ගත කළ බව.</p>

<p>(ආ) විගණනයට ඉදිරිපත් කළ තොරතුරු අනුව, සාමූහික නොවන ආදායම් බදු යටතේ වන අංක 1004-02-99 දරන අනෙකුත් ආදායම් සංකේතය, ආදායම් සංකේතයක් මෙන්ම පාලන ගිණුමක් ලෙස ද ක්‍රියා කරයි. භාණ්ඩාගාරය තොරතුරු අනුව, යටෝක්ත පාලන ගිණුමට සමාලෝචිත වර්ෂය තුළ දී රු.508,145,885,296 ක් බැර වී තිබුණ ද දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආදායම් වර්ගීකරණයේ දී පාලන ගිණුමේ ආදායම රු.508,213,925,648 ක් ලෙස හඳුනා ගැනීම හේතුවෙන් රු.68,040,352 ක නොසැසඳීමක් විය. මෙම වෙනසට හේතු හඳුනා ගෙන අදාළ ආදායම් සංකේතවලට ගැලපීමෙන් තොරව දෙපාර්තමේන්තු පොත්වල අනෙකුත් ආදායම් සංකේතයට ගලපා භාණ්ඩාගාර පොත් සමඟ සමාන කර තිබුණි.</p>	<p>භාණ්ඩාගාර තොරතුරු හා දෙපාර්තමේන්තු පොත් අතර පවතින වෙනස්කම් නිවැරදිව හඳුනා ගෙන ගැලපීම් සිදු කළ යුතු වීම.</p>	<p>ආදායම් පාලන ගිණුම් ශුන්‍ය කිරීම සඳහා මෙම ගැලපීම සිදු කළ බව.</p>
---	--	--

<p>(ඇ) ආදායම් රැස් කිරීමේ බැංකු ගිණුම් මගින් භාණ්ඩාගාරයට බැර වන මුදල් , බැංකු ගිණුම් ප්‍රකාශ සමඟ සසඳා හඳුනා ගෙන එහි ඇති වෙනස් කම් නිවැරදි කිරීමට කාලීනව පියවර ගෙන නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණ වූයෙන් ගිණුම්කරණ පාලන පද්ධතියේ දුර්වලතා පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>ආදායම් සැසඳීමේ වාර්තා කාලීනව පිළියෙල කර හඳුනා ගන්නා අඩුපාඩු නිවැරදි කිරීමට පියවර ගැනීම හා ඒ පිළිබඳ පසු විපරම් සිදු කිරීම.</p>	<p>හඳුනා ගන්නා අඩුපාඩු නිවැරදි කිරීමට ප්‍රමාණවත් කාලයක් ගත වන බව.</p>
--	--	---

1.6.2 මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
-----	-----	-----
<p>(අ) දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන අනුව 2019 දෙසැම්බර් 31 දිනට දේපළ, පිරියත හා උපකරණ ශේෂය රු.5,635,976,225 ක් වුව ද භාණ්ඩාගාරයේ තොරතුරු අනුව එම ශේෂය රු.5,374,525,446 ක් වූයෙන් රු.261,450,779 ක නොසැසඳීමක් නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමේ දී භාණ්ඩාගාර පොත් සමඟ සසඳා නිවැරදි ශේෂ පදනම් කර ගෙන මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කළ යුතු වීම.</p>	<p>වර්ෂ අවසාන ශේෂය නිවැරදි බවත් පද්ධතිවල පවතින දෝෂ හේතුවෙන් මෙම වෙන ඇති වී තිබෙන බව.</p>

(ආ) ඉකුත් වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන අනුව, 2018 දෙසැම්බර් 31 දිනට දේපළ, පිරියත හා උපකරණ ශේෂය රු.5,248,351,927 ක් විය. විගණනයට ලබා දුන් තොරතුරු අනුව, සමාලෝචිත වර්ෂයේ දී හඳුනා ගත් 2018 වර්ෂයේ හා ඊට පෙර වර්ෂවල දී අත්පත් කර ගත් රු.110,591,245 ක වත්කම් සමාලෝචිත වර්ෂයේ ආරම්භක ශේෂයට ගැළපූ පසු ආරම්භක ශේෂය රු.5,358,943,172 ක් විය යුතු විය. එහෙත් එම ශේෂය රු.5,635,976,225 ක් ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශනයේ ඒසීඒ-6 ආකෘතියේ දක්වා තිබුණ හෙයින් මූල්‍ය නොවන වත්කම් ආරම්භක ශේෂයේ රු.277,033,053 ක නොසැසඳීමක් නිරීක්ෂණය විය.	විධිමත් පරිදි ගැලපීම් සිදු කර ආරම්භක ශේෂ නිවැරදිව මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් කළ යුතු වීම.	සිගාස් පද්ධතියේ පැවති දේෂයක් හේතුවෙන් නිවැරදිව උඩුගත වී නොමැති බව.
(ඇ) සමාලෝචිත වර්ෂය තුළ දී රු.406,872,711 ක දේපළ පිරියත හා උපකරණ අත්පත් කර ගැනීම් හා රු.129,839,658 ක් වූ අපහරණයන්ට අදාළ විස්තර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඒසීඒ-6 ආකෘතියේ හා හාණ්ඩාගාර වාර්තාවල දක්වා නොතිබුණ අතර ඒවා දෙපාර්තමේන්තු පොත්වල වර්ෂයේ ආරම්භක ශේෂයට ගලපා තිබුණි. ඒ අනුව ලබා ගත් රු.5,635,976,225 ක් වූ ශේෂය වර්ෂය අවසාන දේපළ පිරියත හා උපකරණ ශේෂය ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දක්වා තිබුණි.	වර්ෂය තුළ අත්පත් කර ගත් හා අපහරණය කළ මූල්‍ය නොවන වත්කම් පිළිබඳ තොරතුරු හාණ්ඩාගාරයට වාර්තා කිරීම හා මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල නියමිත ආකෘතියේ දැක්විය යුතු වීම.	පද්ධතියේ තාක්ෂණික දෝෂයක් හේතුවෙන් අඩු පාඩුව සිදු වී ඇති බව.

1.6.3 ලේඛන හා පොත්පත් පවත්වා ගැනීමේ අඩුපාඩු

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>මුදල් රෙගුලාසි 110 ප්‍රකාරව පවත්වා ගත යුතු හානි ලේඛනය යාවත්කාලීන කර නොතිබුණි.</p>	<p>මුදල් රෙගුලාසි 110 ප්‍රකාරව හානි ලේඛනය යාවත්කාලීන කර පවත්වාගෙන යා යුතු වීම.</p>	<p>යාවත් කාලීන කර ඇති බව.</p>

1.6.4 ගණන්දීමේ නිලධාරී විසින් සිදු කළ යුතු සහතිකවීම්

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වන වගන්තියේ විධිවිධාන අනුව දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය පාලනය සඳහා සඵලදායී අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතියක් සකස් කර පවත්වා ගෙන යනු ලබන බවට ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරී හා ගණන්දීමේ නිලධාරී සහතික විය යුතු අතර එම</p>	<p>2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වගන්තියේ</p>	<p>පිළිතුරු ලබා දී නොමැත.</p>

පද්ධතියේ සඵලදායීතාවය පිළිබඳව කලින් කල සමාලෝචනය සිදු කර ඒ විධිවිධාන අනුව පද්ධති ඵලදායී ලෙස කර ගෙන යෑමට අවශ්‍ය වෙනස්කම් සිදු කරනු ප්‍රකාරව කටයුතු ලැබිය යුතු බවත්, එම සමාලෝචනයන් ලිඛිතව සිදු කර එහි පිටපතක් කළ යුතුය. විගණකාධිපති වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතුව තිබුණත්, එවැනි සමාලෝචනයන් සිදු කළ බවට ප්‍රකාශ විගණනයට ඉදිරිපත් කර නොතිබුණි.

1.6.5 නීති, රීති හා රෙගුලාසිවලට අනුකූල නොවීම

නියැදි විගණන පරීක්ෂණවලදී නිරීක්ෂණය වූ නීති, රීති හා රෙගුලාසිවල විධිවිධානවලට අනුකූල නොවූ අවස්ථා පහත විග්‍රහ කර දැක්වේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) 2009 අංක 9 දරන ජාතිය ගොඩනැගීමේ බදු පනත යටතේ රැස් කළ ජාතිය ගොඩනැගීමේ බද්ද 2019 දෙසැම්බර් 01 දින සිට අහෝසි කර තිබුණ ද ඒ සඳහා පාර්ලිමේන්තු අනුමැතිය ලබා ගෙන නොතිබුණි.	ප්‍රතිපත්තිමය තීරණ අනුව, විධිමත් පරිදි පාර්ලිමේන්තු අනුමැතිය ලබා ගැනීම සඳහා කටයුතු කළ යුතු වීම.	මුදල් අමාත්‍යාංශයේ උපදෙස් මත කටයුතු කර ඇති බව.
(ආ) 2005 අංක 6 දරන එකතු කළ අගය මත බදු (සංශෝධන) පනතින් සංශෝධිත 2002 අංක 14 දරන එකතු කළ අගය මත බදු පනතේ 2 (අ) වගන්තිය ප්‍රකාරව අමාත්‍යවරයාගේ නියමය පරිදි ගැසට් නිවේදනයක් මගින් බදු අනුප්‍රමාණ වෙනස් කළ හැකි අතර එම නියමයන් හැකි ඉක්මනින් පාර්ලිමේන්තුවේ සම්මත කර ගත යුතුය. එහෙත් 2019 දෙසැම්බර් 01 දින සිට ක්‍රියාත්මක වන පරිදි එකතු කළ අගය මත බදු නිෂ්පාදන, ආනයන හා අනෙකුත් සේවා බදු අනු ප්‍රමාණය සියයට 8 ලෙස සංශෝධනය කල ද එය පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කර සම්මත කරවා ගෙන නොතිබුණි.	පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව බදු අනුපාත සංශෝධනය පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කර සම්මත කරවා ගත යුතු වීම.	අති විශේෂ ගැසට් නිවේදනය නිකුත් කර ඇති බව.

2. මූල්‍ය සමාලෝචනය

2.1 ආදායම් කළමනාකරණය

පහත කරුණු නිරීක්ෂණය කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>(අ) මුදල් රෙගුලාසි 85(1)(ඇ) හා මුදල් රෙගුලාසි 128(2)(අ) ප්‍රකාරව ආදායම් ඇස්තමේන්තු සම්පූර්ණ ලෙසත්, හැකි තාක් තාක්වික සහ නිවැරදි ලෙසත් පිළියෙල කිරීමට රාජ්‍ය ආදායම් ගණන්දීමේ නිලධාරීන් උත්සාහ දැරිය යුතු විය. එහෙත් සමාලෝචිත වර්ෂයේ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තු වාර්ෂික ආදායම් ඇස්තමේන්තුව රු.බිලියන 1,038.1 ක් වුව ද තත්‍ය රැස් කිරීම රු.බිලියන 975.9 ක් වූයෙන් රු.බිලියන 62.2 ක විචලනයක් පැවති අතර එය ඇස්තමේන්තු ගත ආදායමින් සියයට 6 ක් විය. ඒ අනුව ආදායම් ඇස්තමේන්තු කිරීම විධිමත් පරිදි සිදු කර නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව කටයුතු කර ආදායම් ඇස්තමේන්තු හැකි තාක් නිවැරදිව පිළියෙල කිරීමට පියවර ගත යුතු වීම.</p>	<p>වර්ෂය ආරම්භයේ පවතින බදු ප්‍රතිපත්ති මත ඇස්තමේන්තු සැකසූව ද වර්ෂය තුළ සිදු වූ ප්‍රතිපත්තිමය වෙනස්කම් මේ සඳහා හේතු වූ බව.</p>
<p>(ආ) දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආදායම් සංකේත 7 ක් යටතේ ආදායම් ඇස්තමේන්තු කර නොතිබුණත්, සමාලෝචිත වර්ෂය අවසන් වන විට එම ආදායම් සංකේත 7 යටතේ රු.බිලියන 1,555 ක් රැස් කර තිබුණි.</p>	<p>මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව කටයුතු කර ආදායම් ඇස්තමේන්තු හැකි තාක් නිවැරදිව පිළියෙල කිරීමට පියවර ගත යුතු වීම.</p>	<p>හිඟ බදු හා දඩ මුදල් රැස් වීම පමණක් සිදු වන බව.</p>
<p>(ඇ) සමාලෝචිත වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන අනුව ආදායම් බදු රැස් කිරීමේ ශුද්ධ අගය රු.බිලියන 427.6 ක් වන අතර ඉකුත් වර්ෂයේ ඊට අනුරූප ආදායම් බදු රැස් කිරීමේ ශුද්ධ අගය රු.බිලියන 310.4 ක් විය. ඉකුත් වර්ෂයට සාපේක්ෂව ආදායම් බදු රැස් කිරීම රු.බිලියන 117.2 කින් එනම් ඉකුත් වර්ෂයට සාපේක්ෂව සියයට 37.8 කින් ඉහළ ගොස් තිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. විචලනය සම්බන්ධයෙන් විශ්ලේෂණාත්මක විගණන පරීක්ෂාවක් කිරීම සඳහා විගණනයට ඉල්ලා ඇති තොරතුරු දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2020 අගෝස්තු 25 දක්වාත් ලබා දී නොතිබුණි.</p>	<p>රැස්කළ බදු ආදායම පෙර වර්ෂවල හිඟ රැස් කිරීම් සහ සමාලෝචිත වර්ෂයේ ස්වකස්සේරු මත හා අතිරේක තක්සේරු මත රැස් කිරීම් ලෙස වෙන් කර වාර්තා ලබා දීමේ ක්‍රමයක් සකස් කර ගත යුතු වීම.</p>	<p>සම්පූර්ණ පිළිතුරක් ලබා දී නොතිබුණි.</p>

- (ඇ) සමාලෝචිත වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දේශීය උපදායක හා සේවා මත බදු රැස් කිරීම යටතේ එකතු කළ අගය මත බදු ආදායම හා ජාතිය ගොඩනැගීමේ බදු ආදායම ඉකුත් වර්ෂයට සාපේක්ෂව පිළිවෙලින් රු.මිලියන 17,773 කින් හා රු.මිලියන 685 කින් අඩු වී තිබුණි. සමාලෝචිත වර්ෂයේ මෙම බදු වර්ග සම්බන්ධයෙන් ගෙන ඇති රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිමය තීරණවල බලපෑම විශ්ලේෂණය සඳහා විගණනයට ඉල්ලා ඇති තොරතුරු දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2020 අගෝස්තු 25 දක්වාත් ලබා දී නොතිබුණි. රැස්කළ බදු ආදායම පෙර වර්ෂවල හිඟ රැස් කිරීම් සහ සමාලෝචිත වර්ෂයේ ස්වකස්සේරු මත හා අතිරේක තක්සේරු මත රැස් කිරීම් ලෙස වෙන් කර වාර්තා ලබා දීමේ ක්‍රමයක් සකස් කර ගත යුතු වීම. සම්පූර්ණ පිළිතුරක් ලබා දී නොතිබුණි.
- (ඉ) 2019 ජුනි 30 දිනට Legacy පද්ධතියට හා RAMIS පද්ධතියට අදාළව පිළිවෙලින් රු.127,762,151,321 ක් හා රු.163,050,449,184 ක් බැගින් වූ එකතුව රු.290,812,600,505 ක් වූ හිඟ බදු හා දඩ මුදලක් අය කර ගත හැකි බවට හඳුනා ගෙන ඇතත් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2019 ජුනි 30 දින වන විටත් ඒවා අය කර නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කාලීනව අය කිරීමට/ නිරවුල් කිරීමට කටයුතු නොකළ නිලධාරීන් සම්බන්ධයෙන් විධිමත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියලුම අය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කර යටෝක්ත හිඟ ශේෂයෙන් අය කර ගත හැකි /නිරවුල් කළ හැකි සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අය කිරීමට / නිරවුල් කිරීමට පියවර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම. නිරවුල් කිරීමට කටයුතු කරන බව.
- (ඊ) 2012 දෙසැම්බර් 31 දින Legacy පද්ධතියට අදාළව පැවති රු.192,663,476,619 ක් වූ මුළු හිඟ බදු හා දඩ ශේෂය 2019 ජුනි 30 වන විට රු.309,934,567,851 ක් දක්වා එනම් සියයට 61 කින් වැඩි වී තිබුණ බව නිරීක්ෂණය වූ අතර RAMIS පද්ධතිය යටතේ වන නිරවුල් නොවූ හිඟ බදු හා දඩ ශේෂය 2018 වර්ෂයට සාපේක්ෂව 2019 ජුනි 30 දිනට රු. 2,529,558,269,902 කින් එනම් සියයට 190 කින් වැඩි වී තිබුණු බව ද නිරීක්ෂණය විය. හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කාලීනව අය කිරීමට/ නිරවුල් කිරීමට කටයුතු නොකළ නිලධාරීන් සම්බන්ධයෙන් විධිමත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියලුම අය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කර යටෝක්ත හිඟ ශේෂයෙන් අය කර ගත හැකි /නිරවුල් කළ හැකි සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අය කිරීමට / නිරවුල් කිරීමට පියවර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම. නිරවුල් කිරීමට කටයුතු කරන බව.
- (උ) හිඟ ආදායම් වාර්තා අනුව, සමාලෝචිත වර්ෂයේ ආරම්භක දිනට අය කළ හැකි හා අය කිරීම් තාවකාලිකව අත්හිටවූ හිඟ බදු හා දඩ මුදල් පිළිවෙලින් රු.බිලියන 287.5 ක් සහ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ආරම්භක ශේෂ නිවැරදිව දැක්විය යුතු වීම. හිඟ බදු වාර්තාවේ ඇති කරුණු පමණක් උපයෝගී

රු.බිලියන 1,320.6 ක් වශයෙන් එකතුව රු.බිලියන 1,608.1 ක් විය. එහෙත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඒසීඒ-1(i) ආකෘතියේ වර්ෂයේ ආරම්භක හිඟ බදු ශේෂයෙහි මෙම අගයන් දක්වා නොතිබුණි.

කරගෙන ඇති බව.

- (ඌ) ඉකුත් වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන අනුව, 2018 දෙසැම්බර් 31 දිනට අය කළ හැකි හිඟ බදු හා දඩ මුදල ලෙස රු.බිලියන 287.5 ක් දක්වා තිබුණ අතර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඒසීඒ-1 ආකෘතිය තුළ හිඟ ආදායම් රැස් කිරීමට අදාළ කිසිදු විස්තරයක් දක්වා නොතිබුණි. එහෙත් නියැදි විගණන පරීක්ෂාවේ දී අනාවරණය වූ පරිදි Legacy අංශය විසින් 2015 දෙසැම්බර් 31 දිනට පෙර බදු කාල පරිච්ඡේදයට අදාළ රු.බිලියන 5.6 ක් රැස් කර තිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.

හිඟ බදු ආදායම් රැස් කිරීමට අදාළ තොරතුරු මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල අනාවරණය කළ යුතු වීම.

සමාලෝචිත වර්ෂයේ රැස් කිරීම් තුළ හිඟ බදු හා දඩ රැස් කිරීම් ද ඇතුළත් වී ඇති බව.
- (එ) විගණනයට ඉදිරිපත් කළ හිඟ බදු වාර්තා අනුව, සමාලෝචිත වර්ෂය අවසානයට දළ හිඟ බදු හා දඩ මුදලේ එකතුව රු.බිලියන 579.2 ක් විය. එම මුදලින් අය කර ගත හැකි හිඟ බදු හා දඩ ලෙස හඳුනා ගෙන ඇති රු.බිලියන 264.4 ක් පමණක් සමාලෝචිත වර්ෂයට අදාළ හා වර්ෂය අවසාන දිනට හිඟ බදු ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දක්වා තිබුණි. අය කිරීම් තාවකාලිකව අත්හිටුවා ඇති රු.බිලියන 314.8 ක හිඟ බදු පිළිබඳ විස්තර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල හෙළිදරව් කර නොතිබුණි. තවද, හිඟ බදු ශේෂයන් ආදායම් සංකේත අනුව වෙන් වෙන්ව දක්වා නොතිබුණ අවස්ථා ද නිරීක්ෂණය විය.

අය කිරීම් තාවකාලිකව අත්හිටුවා ඇති හිඟ බදු පිළිබඳ විස්තර මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල අනාවරණය කළ යුතු බව හා හිඟ ආදායම ආදායම් සංකේත අනුව මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දැක්විය යුතු වීම.

අත්හිටවූ බද්ද අය වීම් අත්හිටුවීමට බලපාන කරුණු මත තීරණය වන බැවින් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් කර නොමැති බව.
- (ඒ) 2015 අංක 10 දරන මුදල් පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව 2015 නොවැම්බර් 15 හෝ ඊට පෙර එක් ආයතනයකින් රු.මිලියන 1,000 බැගින් කැසිනෝ ව්‍යාපාර 04 කින් එකතුව රු.මිලියන 4,000 ක කැසිනෝ කර්මාන්ත අය බදු රැස් කළ යුතු වුවත් සමාලෝචිත වර්ෂය අවසානය වන විටත් ඉන් රු.මිලියන 1,330 ක් පමණක් රැස් කර ගෙන තිබුණි. ඒ අනුව, තවදුරටත් අය විය යුතු රු.මිලියන 2,670 ක මුදලක් විය.

පනතේ විධිවිධාන ක්‍රියාත්මක කර හිඟ බදු අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

හිඟ බදු අයකර ගැනීම සඳහා අධිකරණ ක්‍රියාමාර්ග ගනිමින් පවතින බව.
- (ඔ) බදු ගෙවන්නන්ගෙන් ලැබී ආදායම් ලෙස වාර්තා වී ඇති, එහෙත් අඩු පාඩු හා දෝෂ හේතුවෙන් බදු ගෙවන්නන්ගේ ගිණුම්වල සටහන් වී නොතිබුණු රු.මිලියන 6,423 ක නිරවුල් නොවූ අවිනිශ්චිත ශේෂයක් 2019 ජුනි

අවිනිශ්චිත ගිණුමට අදාළ ශේෂ නිවැරදිව හඳුනා ගෙන සුදුසු ගැලපීම් කර නිරවුල් කිරීමට කඩිනමින් කටයුතු

අවිනිශ්චිත ගිණුම නිරවුල් කිරීමට හා නැවත ඇති නොවීමට පියවර

30 දිනට ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය (RAMIS) තුළ විය. අවිනිශ්චිත ගිණුම නිරවුල් වී නොතිබීම හේතුවෙන් හිඟ බදු ශේෂය එම ප්‍රමාණයෙන් වැඩියෙන් දැක්වෙන බව විගණනයට නිරීක්ෂණය විය.

කළ යුතු වීම.

ගන්නා බව.

- (ඔ) 2018 වර්ෂයේ දී Legacy පද්ධතියේ හිඟ බදු නිරවුල් කිරීම සඳහා ප්‍රධාන කාර්යාලයේ අංශ දෙකක් ස්ථාපිත කිරීමෙන් පසු තාවකාලිකව අත්හිටවූ හිඟ ශේෂය 2018 වර්ෂයේ ආරම්භක ශේෂය සමඟ සැසඳීමේ දී 2018 දෙසැම්බර් 31 දිනට මුළු හිඟයෙන් සියයට 90.1 සිට සියයට 58.7 ක් දක්වා පහත ගොස් තිබුණි. තවද අය කර ගත හැකි ශේෂය සියයට 9.9 සිට සියයට 41.3 දක්වා ඉහළ ගොස් තිබෙන බව නිරීක්ෂණය විය. එසේම එම අංශ දෙක විසින් 2018 ජනවාරි 01 සිට 2019 ජුනි 30 දක්වා රු.බිලියන 52.3 ක හිඟ බදු ශේෂ නිරවුල් කර තිබුණ බව ද නිරීක්ෂණය විය.

Legacy පද්ධතිය යටතේ වන හිඟ බදු නිරවුල් කිරීම සඳහා 2018 වර්ෂයේ දී ස්ථාපිත නව අංශ දෙක මගින් හිඟ බදු හඳුනා ගැනීම හා නිරවුල් කිරීමට සාපේක්ෂව විධිමත් පියවර ගෙන ඇති බැවින් එම අංශ වල කටයුතු කඩිනම් කිරීම සඳහා එම අංශ ශක්තිමත් කිරීමට පියවර ගත යුතු වීම.
- (ක) Legacy පද්ධතිය යටතේ පවතින අය කර ගත හැකි හිඟ බදු හා දඩ අතරින් රු.106,022,099,057 ක් එනම් සියයට 83 ක් ආදායම් බදු , එකතු කළ අගය මත බදු හා ජාතිය ගොඩනැගීමේ බදු වලින් සමන්විත බව නිරීක්ෂණය විය. ඒ අතරින් බදු ගෙවන්නන් විසින් තෙවන පාර්ශවයකින් රැස් කර ඇති එකතු කළ අගය මත හිඟ බදු හා දඩ මුදල රු.54,236,043,201 ක් එනම් මුලු අය කල හැකි බද්දෙන් සියයට 42 ක් 2019 ජුනි 30 දිනටත් අය කර නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. තවද, 2019 ජුනි 30 දිනටත් අය කර නොගත් RAMIS පද්ධතිය යටතේ වන අය කර ගත හැකි හිඟ බදු හා දඩ ලෙස හඳුනා ගත් ආදායම් බදු රු.99,400,948,822ක් , එකතු කල අගය මත බදු රු.46,061,315,513 ක් හා ජාතිය ගොඩනැගීමේ බදු රු.15,871,714,318 ක් පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.

හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කාලිනව අය කිරීමට/ නිරවුල් කිරීමට කටයුතු නොකළ නිලධාරීන් සම්බන්ධයෙන් විධිමත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියලුම අය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කර යටෝක්ත හිඟ ශේෂයෙන් අය කර ගත හැකි /නිරවුල් කළ හැකි සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අය කිරීමට / නිරවුල් කිරීමට පියවර ගැනීමට කටයුතු කල යුතු වීම.
- (ග) RAMIS පද්ධතිය යටතේ වන හිඟ බදු ශේෂ සඳහා කාල විශ්ලේෂණයක් ලබා දී නොතිබුණ අතර අය විය යුතු සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ 2016 වර්ෂයේ සිට 2019 ජුනි 30 දින දක්වා වූ

හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කාලිනව අය කිරීමට/ නිරවුල් කිරීමට කටයුතු නොකළ නිලධාරීන් සම්බන්ධයෙන් විධිමත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ අදාළ

අවශ්‍ය කටයුතු සිදු කරන බව.

හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව

හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව

ශේෂ විය. Legacy පද්ධතිය යටතේ අය කර ගත හැකි හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ සඳහා 2018 දෙසැම්බර් 31 දිනට කාල විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කර තිබුණ අතර එහි 2018 වර්ෂයට අදාළ රු.16,196,825,309 ක්, 2013 සිට 2017 වර්ෂයට අදාළ රු.73,679,926,589 ක් හා 2012 හා ඊට පෙර වර්ෂවලට අදාළ රු.28,692,788,374 ක් පැවති බැවින් හිඟ බදු අය කර ගැනීම සඳහා කාලීනව පියවර ගෙන නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.

බදු පනත්වල දැක්වෙන සියලුම අය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කර යටෝක්ත හිඟ ශේෂයෙන් අය කර ගත හැකි /නිරවුල් කළ හැකි සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අය කිරීමට / නිරවුල් කිරීමට පියවර කටයුතු කල යුතු වීම.

(ච) Legacy පද්ධතියට අදාළ විගණනයට ඉදිරිපත් කළ 2019 ජුනි 30 දිනට හිඟ බදු හා දඩ කේවල ශේෂ ලැයිස්තුවේ හිඟ ශේෂ අත්හිටවීමට අදාළ හේතු දැක්වීම අනුව, බදු අභියාචනා හා අධිකරණ ක්‍රියා මාර්ග හේතුවෙන් අත්හිටුවා ඇති ශේෂය රු.107,033,708,919 ක් වූ අතර ඒ අභියාචනා විසඳීම හා අධිකරණ ක්‍රියාමාර්ග මත ඒවායේ අය වීම තීරණය වන බව නිරීක්ෂණය විය. එහෙත් හේතු හඳුනා ගෙන ඇති රු.5,926,962,430 හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමේ හැකියාව පැවතිය ද දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඒවා නිවැරදි කිරීමට කාලීනව පියවර ගෙන නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. තවද, අය කිරීම් තාවකාලිකව අත්හිටුවා ඇති ශේෂ තුළ අත්හිටවීමට අදාළ හේතු ඉදිරිපත් නොකළ රු.45,632,059,767 ක් වූ හිඟ බදු මුදලක් සහ රු. 23,579,685,414 ක් වූ හිඟ දඩ මුදලක් පවතින බව ද නිරීක්ෂණය විය.

Legacy පද්ධතිය යටතේ ඇති අභියාචනා හා අධිකරණ ක්‍රියාමාර්ග නිසා අත්හිටුවා ඇති හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ හැර වෙනත් හේතු මත අත්හිටුවා ඇති සියලුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් නිරවුල් කිරීම සහ අත්හිටවීමට හේතු හඳුනා නොගත් සියලුම කේවල ශේෂ සඳහා කඩිනම් පරීක්ෂාවක් සිදු කර හේතු හඳුනා ගෙන ඒවා නිරවුල් කිරීමට පියවර ගත යුතු වීම.

හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව.

(ඡ) අවලංගු කරන ලද බදු පනත්වලට අදාළව Legacy පද්ධතිය යටතේ අය විය යුතු රු.8,632,395,894ක් වූ පැරණි බදු ශේෂ අය කිරීමට හෝ නිරවුල් කිරීමට විධිමත් පියවර ගෙන තිබූ බව ක් නිරීක්ෂණය නොවිය.

අවලංගු කරන ලද බදු පනත්වලට අදාළ හිඟ බදු ශේෂ කාලීනව අය කිරීමට විධිමත් පියවර ගත යුතු වීම.

හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව

(ඊ) අය කිරීම හෝ නිරවුල් කිරීම සඳහා ගෙවීම් පැහැර හැරීමේ බදු අය කර ගැනීමේ අංශයට (DTRU) 2010 දී පවරන ලද බදු හා දඩ මුදලින් රු.21,727,891,075 ක බදු මුදලක් හා රු.11,535,311,638 ක දඩ මුදලක්, එම අංශයට මාරු කර වසර 8 කට වඩා වැඩි කාලයක් ගත වී තිබුණ ද 2019 ජුනි 30 දින දක්වාත් අය කර ගැනීමට හෝ නිරවුල් කර ගැනීමට කටයුතු කර නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.

පැහැර හරින ලද බදු අය කර ගැනීමේ විශේෂ විධිවිධාන පනතේ විධිවිධාන ක්‍රියාත්මක කර පැහැර හරින ලද බදු අය කිරීමට හෝ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගතයුතු වීම.

හිඟ ශේෂ නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව

- (ඩ) අවලංගු කරන ලද බදු පනත්වලට අදාළ හිඟ බදු නිරවුල් කර ගැනීම සඳහා බදු ගෙවන්නන්ගේ යාවත්කාලීන තොරතුරු පවත්වා ගෙන යාමට දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු කර නොතිබීම. හිඟ බදු ශේෂ නිරවුල් වන තෙක් තොරතුරු සුරක්ෂිතව පවත්වා ගෙන යාමට අදාළ අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කළ යුතු වීම. මේ සම්බන්ධයෙන් ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.
- (ක) හිඟ බදු ඇති වූ අවස්ථාවේ සිට එය නිරවුල් වීම දක්වා අධීක්ෂණය කිරීම සඳහා හා පසු විපරම් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සඳහා විධිමත් අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමවේදයක් නොමැති බව නිරීක්ෂණය විය. විධිමත් අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමයක් ස්ථාපිත කිරීමට කටයුතු කළ යුතු වීම. මේ සම්බන්ධයෙන් ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

2.2 වියදම් කළමනාකරණය

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) මුදල් රෙගුලාසි 50(II) ප්‍රකාරව වාර්ෂික වියදම් ඇස්තමේන්තු හැකිතාක් දුරට සම්පූර්ණයෙන් හා නිවැරදිව පිළියෙල කර ඇති බවට ගණන්දීමේ නිලධාරියා වග විය යුතු වුව ද සමාලෝචිත වර්ෂය සඳහා මුදල් රෙගුලාසි 66 හා 69 මාරු කිරීම් මගින් වැය විෂයයන් 9 ක අයවැය ඇස්තමේන්තු ප්‍රතිපාදනය සියයට 14 සිට සියයට 128 දක්වා වූ පරාසයකින් වෙනස් කර තිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.	මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව කටයුතු කර ඇස්තමේන්තු හැකිතාක් නිවැරදිව පිළියෙල කිරීමට පියවර ගත යුතු වීම.	ප්‍රතිපාදන මාරු කිරීමට බලපෑ කරුණු අනාවරණය කර තිබුණි.
(ආ) වැය විෂයන් 2 ක් සඳහා සමාලෝචිත වර්ෂයේ ඇස්තමේන්තුවෙන් වෙන් කර දී තිබූ එකතුව රු.100,050,000 ක් වූ ශුද්ධ ප්‍රතිපාදනයෙන් කිසිදු මුදලක් උපයෝජනය කර නොතිබුණි. තවද, මුලධන වැය විෂයන් 08 ක් හා පුනරාවර්තන වැය විෂයන් 06 ක් සඳහා ලබා දී තිබුණ එකතුව රු.3,262,095,000 ක ශුද්ධ ප්‍රතිපාදනයෙන් රු.1,026,197,083 ක් පමණක් උපයෝජනය කර තිබුණ හෙයින් ඉතිරි වීම රු.2,235,897,917 ක් වූ අතර එම ඉතිරි වීම ශුද්ධ ප්‍රතිපාදනයෙන් සියයට 11 සිට සියයට 97 ක් දක්වා වූ පරාසයක ප්‍රමාණයක් විය.	ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම හා ප්‍රසම්පාදන සැලැස්ම නිසි පරිදි සකසා ප්‍රතිපාදන ඵලදායී ලෙස උපයෝජනය කළ යුතු වීම.	ප්‍රතිපාදන ඉතිරි වීමට බලපෑ කරුණු අනාවරණය කර තිබුණි.

2.3 තැන්පත් ශේෂයන්

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) පොදු තැන්පතු ගිණුම් 03 ක පවතින වසර 02 ඉක්මවූ එකතුව රු. 22,220,583 ක තැන්පතු ශේෂ සම්බන්ධයෙන් මුදල් රෙගුලාසි 571 ප්‍රකාරව කටයුතු කර නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.	අදාළ ශේෂ සම්බන්ධයෙන් මුදල් රෙගුලාසි 571 ප්‍රකාරව කටයුතු කළ යුතු වීම.	අදාළ පරිදි කටයුතු කර 2020 වර්ෂයේ දී ආදායමට ගන්නා බව.
(ආ) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රැස් කර පළාත් සභා වෙත ප්‍රේෂණය කළ යුතු රු.474,118,508 ක මුද්දර බදු ආදායම් පළාත් සභා වෙත ප්‍රේෂණය කිරීමෙන් තොරව සමාලෝචිත වර්ෂය අවසානය දක්වාත් පොදු තැන්පත් ගිණුමක රඳවා ගෙන තිබුණි.	රැස්කළ මුද්දර බදු ආදායම පළාත් සභා වෙත කඩිනමින් ප්‍රේෂණය කිරීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.	භාණ්ඩාගාරයෙන් මුදල් ලැබීම අනුව ගෙවා දමන බව.

2.4 රජයේ නිලධාරීන්ට අත්තිකාරම් ගිණුම් පිළිබඳ සැසඳුම් ප්‍රකාශ

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සිට පළාත් සභා වෙත ස්ථාන මාරු වී ගිය නිලධාරීන් නිදෙනෙකුට අදාළව එකතුව රු.330,750 ණය ශේෂයක් නිරවුල් වී නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. තවද මියගිය, විශ්‍රාමගිය, වැඩ තහනම් කරන ලද හා තනතුර හැර ගිය නිලධාරීන්ගෙන් ලැබිය යුතුව පැවති පිළිවෙලින් රු.301,414 ක, රු.665,900 ක, රු.350,348 ක සහ රු.621,428 ක ණය ශේෂයන්ද සමාලෝචිත වර්ෂය අවසාන වන විටත් නිරවුල් වී නොතිබුණි.	ආයතන සංග්‍රහයේ සහ වක්‍රලේඛ විධිවිධාන ප්‍රකාරව කටයුතු කර ණය ශේෂ නිරවුල් කර ගත යුතු වීම.	2020 වර්ෂයේ දී පියවීමට කටයුතු කරන බව.

(ආ) වසර 20 ක් ඉක්මවූ කාලයක සිට අය වී නොමැති තොරතුරු පරීක්ෂා කර මෙම ණය නිලධාරීන් 10 දෙනෙකුට අදාළ එකතුව රු.189,773 ක ණය ශේෂ කඩිනමින් ශේෂ විස්තර නිරවුල් කළ යුතු වීම. සොයා ගත නොහැකි බැවින් කපා හැරීම සඳහා ඉල්ලීම් කර ඇති බව

3. මෙහෙයුම් සමාලෝචනය

3.1 බදු පරිපාලන පද්ධතියේ කාර්ය සාධනය

ආදායම් පරිපාලන හා කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියට අදාළව පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>(අ) දෙපාර්තමේන්තුවේ නව බදු පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය (RAMIS) ක්‍රියාත්මක වීම ආරම්භ වූ 2016 ජනවාරි 01 දින සිට විගණනයට පදනම් වූ 2019 දෙසැම්බර් 31 දක්වා කාලපරිච්ඡේදයේ බදු ගෙවන්නන් 329,979 වෙත නිකුත් කර ඇති බදු වාර්තා 764,251ක් සිට 2019 දෙසැම්බර් 31 දින වන විටත් දෙපාර්තමේන්තුවට ආපසු ලැබී නොතිබුණි. මෙම බදු වාර්තා කාලීනව ගෙන්වා ගෙන වාර්තා මත නිවැරදි බදු ආදායම රැස් කර ගැනීමටත් අතිරේක බදු රැස් කර ගැනීමටත් දෙපාර්තමේන්තුව පියවර ගෙන නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. මෙම බදු වාර්තා අතරින් වාර්තා 148,329 ක් සඳහා පමණක් RAMIS පද්ධතිය තුළ නිම නොවූ වැඩ විෂයයන් පවැති අතර බදු වාර්තා 615,922 ක් ගෙන්වා ගැනීමට කටයුතු කිරීම සඳහා නිලධාරීන් වෙත වැඩ විෂයයන් පද්ධතිය තුළින් යොමු වී නොතිබුණ බව ද නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>පද්ධතිය හරහා නිලධාරීන් වෙත වැඩ විෂයයන් යොමු කර නිලධාරීන් මෙහෙයවා බදු වාර්තා කඩිනමින් ගෙන්වා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම හා වාර්තා ඉදිරිපත් නොකරන බදු ගෙවන්නන් සම්බන්ධයෙන් බදු පනත්වල විධිවිධාන ප්‍රකාරව කටයුතු කළ යුතු වීම.</p>	<p>බොහෝමයක් බදු වාර්තා ආසන්න බදු කාල පරිච්ඡේද වලට අයත් බවත් බදු වාර්තා ගෙන්වා ගැනීම කඩිනම් පියවර ගන්නා බව.</p>
<p>(ආ) ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියෙන් (RAMIS) ලබා ගත් තොරතුරු අනුව, 2016 වර්ෂයේ සිට 2019 වර්ෂය දක්වා බදු ගෙවන්නන් 210,572 ගෙන් ලැබී ඇති බදු වාර්තා 283,055 ක් පද්ධතිය තුළ 2020 පෙබරවාරි 27 දිනටත් ක්‍රියාවලියට භාජනය කර නොතිබුණි. (Permanent Acknowledgement නිකුත් කර නොතිබුණි) එම හේතුවෙන් වාර්තා</p>	<p>ලැබෙන සියලුම බදු වාර්තා හැකි ඉක්මනින් පද්ධතියට ඇතුළත් කර ක්‍රියාවලියට භාජනය කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් සකස් කළ යුතු වීම</p>	<p>බදු වාර්තා හා උපලේඛන අතර අඩු පාඩු පැවතිය ද බදු වාර්තා පද්ධතියට ඇතුළත් කිරීමේ ක්‍රමයක් සකස් කරන බව.</p>

මත හිඟ බදු පවතී නම් ඊට අදාළ තක්සේරු වාර්තා නිකුත් නොවීම හා හිඟ බදු ලෙස වාර්තා නොවීම, අය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට හිඟ බදු එකතු කිරීමේ අංශවලට අවස්ථාවක් නොවීම, බදු උප ලේඛන සැසඳීම සිදු නොවීම, බදු විගණනය සඳහා බදු වාර්තා තෝරා ගැනීම සිදු නොවීම හේතුවෙන් බදු පරිපාලන කටයුතු කාර්යක්ෂම සිදු නොවන බව නිරීක්ෂණය විය.

3.2 කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම්

බදු ලිපි ගොනු කළමනාකරණයට අදාළ පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>(අ) බාහිර පාර්ශවයකින් 2017 නොවැම්බර් ලද තොරතුරක් මත අංක 114015198 දරන බදු ලිපි ගොනුව සම්බන්ධයෙන් 2018 වර්ෂයේ දී විමර්ශනයක් ආරම්භ කර තිබුණ ද 2020 මැයි 11 දින දක්වාත් විමර්ශනය නිම කර තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කිරීමට දෙපාර්තමේන්තුව පියවර ගෙන නොතිබුණි. 2014/15 තක්සේරු වර්ෂයේ සිට 2018/19 තක්සේරු වර්ෂය දක්වා බදු කරුගේ බැංකු ගිණුම් 12 කට අදාළ වූ විස්තර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2019 වර්ෂයේ දී ගෙන්වා ගෙන තිබුණි. එම විස්තර අනුව, සමාලෝචිත කාල පරිච්ඡේදය තුළ එකතුව රු.5,551,811,189 තැන්පතු මුදලක් හා එකතුව ඇමරිකන් ඩොලර් 725,902 ක් බැර වී තිබුණි. මෙම බැංකු බැර වීම් පරීක්ෂා කර බදු ගෙවන්නාගේ නිවැරදි බදු බැරකම තක්සේරු කිරීම සඳහා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මේ දක්වා කටයුතු කර නොමැති බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>බැංකු බැර වීම් තුළින් ආදායම නිවැරදිව හඳුනා ගෙන එය බද්දට යටත් කර නිවැරදි බදු බැඳියාව වෙනුවෙන් තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කර බදු හා දඩ මුදල් අය කර ගත යුතු වීම හා විමර්ශන අංශයේ විමර්ශන කටයුතු කඩිනම් කිරීම හා එය අධීක්ෂණය වන අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමයක් ස්ථාපිත කළ යුතු වීම.</p>	<p>බදු ගෙවන්නා සමඟ සාකච්ඡා කර බැංකු බැරවීම් සැසඳීම් කිරීමෙන් පසුව තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කිරීමට කටයුතු කරන බව.</p>
<p>(ආ) බදු ගෙවන්නෙකු විසින් ප්‍රසම්පාදන කටයුත්තක් සඳහා කොළඹ මහ නගරසභාවට ඉදිරිපත් කර ඇති මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දක්වා ඇති ආදායම හා 2016/17 හා 2017/18 තක්සේරු වර්ෂවල ආදායම් බදු වාර්තා සමඟ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කර ඇති මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ආදායම සැසඳීමේදී පිළිවෙළින් රු.587,339,848 ක් හා රු.539,724,082 ක ආදායම අඩුවෙන් දක්වා බදු ගණනය කර</p>	<p>නිවැරදි ආදායම මත අතිරේක බදු අය කිරීමටත් නිවැරදි වාර්තා ඉදිරිපත් නොකිරීම මත බදු ගෙවන්නාට එරෙහිව බදු පනත්වල විධිවිධාන ප්‍රකාරව නීතිමය පියවර ගැනීමටත් ක්‍රියා කළ යුතු වීම.</p>	<p>මහ නගර සභාවෙන් හා බදු ගෙවන්නාගෙන් තොරතුරු කැඳවා පරීක්ෂණ කටයුතු කරමින් පවතින බව.</p>

නිවුණ බව නිරීක්ෂණය විය. මෙම බදු ගෙවන්නා විසින් 2018 හා 2019 වර්ෂවල කොළඹ මහ නගරසභාවට පමණක් සේවා සපයා එකතුව රු.54,452,804 ක එකතු කළ අගය මත බදු මුදලක් ද සමඟින් පිළිවෙළින් රු. 83,564,169 ක් හා රු.333,907,330 ක ආදායමක් රැස් කර නිවුණ ද එම කාල පරිච්ඡේදය සඳහා දෙපාර්තමේන්තුවට ලබා දී ඇති උපලේඛන අනුව, මහ නගරසභාවෙන් එකතු කළ අගය මත බදු රු.3,665,147 ක් පමණක් රැස් කළ බව වාර්තා කර තිබුණි. මෙම කරුණු විගණනය විසින් පෙන්වා දීමෙන් පසුව ද නිවැරදි ආදායම මත අදාළ සියලුම බදු වර්ග සඳහා අතිරේක තක්සේරු නිකුත් කිරීමට දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු කර නොතිබුණි.

(ඇ) විගණන පරීක්ෂාවේ දී අනාවරණය වූ පරිදි බදු ලිපි ගොනු අංක 593120988 දරන බදු ගෙවන්නා විසින් ආයතන 2 කින් 2010 ජුනි 15 සිට 2015 දෙසැම්බර් 31 දක්වා රු.13,675,284 ක් ද ආයතන 5 කින් 2016 ජනවාරි 01 සිට 2019 දෙසැම්බර් 31 දක්වා රු.85,562,328 ක් ද වශයෙන් එකතුව රු.99,237,612 ක මුදලක් එකතු කිරීමේ අගය මත බදු ලෙස රැස් කර තිබුණි. එහෙත් බදු ගෙවන්නා විසින් සමාලෝචිත කාල පරිච්ඡේදය තුළ එකතු කළ අගය මත බදු යටතේ නිමැවුම් බදු ලෙස රු.423,768 ක් පමණක් අනාවරණය කර තිබුණි. දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෙම බදු ලිපි ගොනුව කාලීනව විගණනය කර නොතිබුණ අතර 2019 වර්ෂයේ දී විමර්ශනයක් සිදු කර රු.58,047,389 ක අතිරේක තක්සේරුවක් නිකුත් කර තිබුණ ද 2019 දෙසැම්බර් 31 දින වන විටත් තක්සේරු මුදලින් රු.11,000,000 ක් පමණක් අය කර ගෙන තිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය. නිවැරදි වාර්තා ඉදිරිපත් නොකිරීම මත එකතු කළ අගය මත බදු පනතේ 66 වගන්තිය ප්‍රකාරව බදු ගෙවන්නාට එරෙහිව නීතිමය පියවර ගැනීමට ද දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු කර නොතිබුණි.

විස්තරාත්මක තොරතුරු අතිරේක තක්සේරු කැඳවා නිවැරදි බදු බැඳියාව නිකුත් කර මුදල් අය කරන බව. මත අතිරේක බදු අය කිරීම හා එකතු කළ අගය මත බදු පනතට අනුව බදු ගෙවන්නා සම්බන්ධයෙන් නීතිමය පියවර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

- (ඇ) දෙපාර්තමේන්තුව විසින් අංක 174008957 දරණ බදු ලිපිගොනුවට අදාළ විගණනයක් සිදු කර තිබුණ අතර එහි දී එකතු කළ අගය මත බදු හා ජාතිය ගොඩනැගීමේ බදු වාර්තාවල රු.1,029,007 ක පිරිවැටුම් වෙනසක් හඳුනා ගෙන තිබුණි. බදු විගණනයේ ප්‍රතිඵල මත වාර්තාව ප්‍රතික්ෂේප කර යවන ලද ලිපියේ යටෝක්ත වෙනස සඳහන් කර ගෙන තිබුණ ද RAMIS පද්ධතියට තුල එකතු කළ අගය මත බදු පිරිවැටුම රු.1,029,007 ක් අඩුවෙන් දක්වා බදු ගණනය සිදු කර තිබුණි.
- නිවැරදි බදු බැඳියාව මත නිවැරදි බදු මුදල තක්සේරු නිකුත් කර බදු අය කර ගත යුතු වීම.
- නිවැරදි බදු මුදල සඳහා අතිරේක තක්සේරුවක් නිකුත් කරන බව.
- (ඉ) 2016 අංක 20 දරණ එකතු කළ අගය මත බදු පනතින් සංශෝධිත 2002 අංක 14 දරණ එකතු කළ අගය මත බදු පනතේ 21(1) වගන්තිය ප්‍රකාරව හා 2016 නොවැම්බර් 02 දින නිකුත් කළ අංක 1991/35 දරන ගැසට් පත්‍රය ප්‍රකාරව බදු ගෙවන්නන් විසින් නියමිත කාල සීමාවල දී බදු වාර්තා හා උපලේඛන ඉදිරිපත් කළ යුතු විය. එහෙත් කොළඹ මහ නගර සභාව විසින් 2016 ජනවාරි 01 සිට 2019 දෙසැම්බර් 31 දක්වා බදු කාල පරිච්ඡේදය දක්වා එක් බදු වාර්තාවක් හා උප ලේඛනයක් පමණක් ඉදිරිපත් කර තිබුණි. වාර්තා හා උපලේඛන ඉදිරිපත් නොකිරීම නිසා බදු පරිපාලන පද්ධතිය තුල යෙදවුම් හා නිමැවුම් බදු සැසඳීමේ සිදු නොවන බව නිරීක්ෂණය විය. වාර්තා ඉදිරිපත් නොකිරීම සම්බන්ධයෙන් මහ නගරසභාවට එරෙහිව නීතිමය පියවර ගැනීමට දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු කර නොතිබුණ බව ද නිරීක්ෂණය විය.
- බදු ගෙවන්නාගෙන් වාර්තා හා උප ලේඛන ගෙන්වා ගැනීමට පියවර ගත යුතු වීම හා බදු වාර්තා හා උපලේඛන ඉදිරිපත් නොකිරීමට අදාළව පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව කටයුතු කළ යුතු වීම.
- ආයතනයේ නිලධාරීන් කැඳවා බදු වාර්තා හා උප ලේඛන ඉදිරිපත් කිරීමට සාකච්ඡා කළ බව.

3.3 වංචනික ස්වරූපයේ ගනුදෙනු

එකතු කිරීමේ අගය මත බදු සම්බන්ධයෙන් රාජ්‍ය ආයතන විසින් සිදුකරනු ලබන ක්‍රියාවලිය පරීක්ෂා කිරීම සඳහා සිදු කළ විශේෂ විගණනයේ දී පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) බදු ගෙවන්නන් 668 ක් විසින් රාජ්‍ය ආයතන 83 කින් රැස් කළ රු.1,031,172,093 ක එකතු කළ අගය මත බදු මුදලක් බදු ගෙවන්නන් විසින් එකතු කළ අගය මත බදු (VAT) වාර්තා	පරිගණක පද්ධතිය තුල මේ වන විට යාවත්කාලීන වී ඇති තොරතුරු මත නැවත පරීක්ෂා කිරීමෙන් හා අදාළ රාජ්‍ය	තොරතුරු පරීක්ෂා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

සමඟ ඉදිරිපත් කර ඇති නිමැවුම් උප ලේඛන තුළ ඇතුළත් වී නොතිබුණ බව විගණනයට ඉදිරිපත් වූ තොරතුරු ඇසුරින් සිදු කළ නියැදි විගණන පරීක්ෂාවේ දී නිරීක්ෂණ විය.

ආයතනවලින් තවදුරටත් තොරතුරු ලබා ගෙන අය විය යුතු බදු මුදල්, පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව අය කර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

(ආ) නියැදි විගණන පරීක්ෂාවේ දී අනාවරණය වූ පරිදි රාජ්‍ය ආයතන 14 ක් විසින් සැපයුම් හා සේවා ලබා ගැනීමේ දී බදු ගෙවන්නන් 33 දෙනෙක් හට රු.18,123,901 ක එකතු කළ අගය මත බදු මුදලක් ගෙවා තිබුණ ද පරිගණක පද්ධතිය අනුව සිදු කළ පරීක්ෂාවේ දී ඒවා නිවැරදි නොවන බදු ලිපි ගොනු අංක බව නිරීක්ෂණය විය.

මෙම බදු මුදල එකතු කළ අගය මත බදු පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව අය කිරීමට කටයුතු කළ යුතු බව හා ඉදිරියේ දී බදු ගෙවන්නාගේ ලියාපදිංචිය තහවුරු කර ගැනීමෙන් පසුව පමණක් එකතු කළ අගය මත බදු (VAT) මුදල් ගෙවන ලෙසට සියලුම රාජ්‍ය ආයතන දැනුවත් කළ යුතු වීම.

තොරතුරු පරීක්ෂා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

(ඇ) නියැදි විගණන පරීක්ෂාවේ දී අනාවරණය වූ පරිදි බදු ගෙවන්නන් 5 දෙනෙකු විසින් රාජ්‍ය ආයතන 4 කින් රු.15,848,913 ක VAT මුදල් රැස් කර තිබුණ ද එම කාල පරිච්ඡේදයට අදාළව කිසිදු නිමැවුම් බද්දක් වාර්තා කර නොතිබුණ අතර ඒ ස් බදු වාර්තා පමණක් ඉදිරිපත් කර තිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.

පරිගණක පද්ධතිය තුළ මේ වන විට යාවත්කාලීන වී ඇති තොරතුරු මත නැවත පරීක්ෂා කිරීමෙන් හා අදාළ රාජ්‍ය ආයතනවලින් තවදුරටත් තොරතුරු ලබා ගෙන අය විය යුතු බදු මුදල්, පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව අය කර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

තොරතුරු පරීක්ෂා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

(ඈ) බදු ගෙවන්නන් 21 දෙනෙකු විසින් රාජ්‍ය ආයතන තුනකින් රු.28,769,492 ක මුදලක් එකතු කළ අගය මත බදු ලෙස රැස් කර තිබුණ ද අදාළ බදු කාල පරිච්ඡේද සඳහා බදු කරුවන්ගේ නිමැවුම් බද්ද ලෙස රු.8,514,732 ක් පමණක් එනම් රාජ්‍ය ආයතනවලින් රැස් කළ මුදලින් රු.20,254,760 ක් අඩුවෙන් බදු වාර්තාවල දක්වා තිබුණ බව නියැදි විගණන පරීක්ෂාවේ දී අනාවරණය විය. ඒ අනුව රාජ්‍ය ආයතනවලින් රැස් කරන මුදලටත් වඩා අඩු අගයක් නිමැවුම් බදු වටිනාකම ලෙස බදු ගෙවන්නන් විසින් වාර්තා කරන අවස්ථා පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.

පරිගණක පද්ධතිය තුළ මේ වන විට යාවත්කාලීන වී ඇති තොරතුරු මත නැවත පරීක්ෂා කිරීමෙන් හා අදාළ රාජ්‍ය ආයතනවලින් තවදුරටත් තොරතුරු ලබා ගෙන අය විය යුතු බදු මුදල්, පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව අය කර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

තොරතුරු පරීක්ෂා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

(ඉ) රාජ්‍ය ආයතන 36 ක් විසින් බදු ගෙවන්නන් 178 දෙනෙකු හට එකතුව රු.309,805,817 ක එකතු කළ අගය මත බදු මුදලක් ගෙවා තිබුණ ද ඒවා දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත

පරිගණක පද්ධතිය තුළ මේ වන විට යාවත්කාලීන වී ඇති තොරතුරු මත නැවත පරීක්ෂා කිරීමෙන් හා අදාළ රාජ්‍ය

තොරතුරු පරීක්ෂා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

නිවැරදිව වාර්තා කර තිබේ ද යන්න පරීක්ෂා කිරීම සඳහා අදාළ බදු ලිපි ගොනු අංක යටතේ නිමැවුම් උප ලේඛන ඉදිරිපත් කර නොතිබුණ අවස්ථා හා පරිගණක පද්ධතියේ වාර්තා ඇතුළත්ව නොතිබුණ අවස්ථා පැවති බව නිරීක්ෂණය විය.

3.4 පාඩු හා හානි

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
(අ) 2019 ජුනි 30 දිනට බදු ගෙවන්නන් ගෙන් ලැබී අගරු වී පැවති අගරු වෙක්පත් සඳහා මුදල් අය කර ගැනීමට දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ගෙන ඇති ක්‍රියාමාර්ග පරීක්ෂාවේ දී පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.		
(i) Legacy බදු පරිපාලන පද්ධතිය යටතේ ලැබී ඇති අගරු වෙක්පත් 5,558 ක් හා RAMIS බදු පරිපාලන පද්ධතිය යටතේ ලැබී ඇති අගරු වෙක්පත් 2,502 ක් වශයෙන් එකතුව රු.මිලියන 3,031.8 ක් වටිනා වෙක්පත් 8,060 ක් 2019 ජුනි 30 දිනටත් නිරවුල් කර ගෙන නොතිබුණි.	අගරු වෙක්පත් සඳහා මුදල් අය කර ගැනීමට හෝ පරීක්ෂා කර බලා නිරවුල් කිරීමට කඩිනම් පියවර ගත යුතු වීම	නිරවුල් කිරීම සඳහා කඩිනම් පියවර ගන්නා බව.
(ii) අගරු වී ඇති වෙක්පත් අතරින් සියයට 89 ක් පමණ අගරු වීමට හේතුව බදු ගෙවන්නා විසින් විධිමත් පරිදි බැංකු ගෙවීම් පහසුකම සලසා නොදීම බව අනාවරණය වී තිබුණි. එහෙත් මෙම තත්ත්වය මග හරවා ගැනීම සඳහා බදු අය කර ගැනීමට, බැංකු අණ කර හෝ වෙනත් නූතන තාක්ෂණික ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමට කළමනාකරණයේ අවධානය යොමු වී නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.	බදු අය කර ගැනීම සඳහා වෙක්පත් වෙනුවට නූතන තාක්ෂණික ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමට කළමනාකරණයේ අවධානය යොමු විය යුතු වීම.	නව ගෙවීම් ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීමට කටයුතු කරන බව.
(iii) අගරු වී ඇති වෙක්පත් අතරින් එකතුව රු.2,039,529,515 ක් වටිනා වෙක්පත් 4,028 ක් එකතු කළ අගය මත බදුවලට අදාළ වෙක්පත් බව නිරීක්ෂණය වූ අතර එය මුලු අගරු වෙක්පත් වටිනාකමින් සියයට 67 ක් ඉක්මවා තිබුණි. එකතු කළ අගය මත බදු මුදල් බදු ගෙවන්නා විසින් තුන් වන පාර්ශවයකින් රැස් කර දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවට ප්‍රේෂණය කරනු ලබන වක්‍ර බද්දක් වේ. ඒ අනුව, මෙම වක්‍ර බදු මුදලට අදාළ වෙක්පත් අගරු වීමත් අගරු වෙක්පත් සඳහා	මෙම අගරු වෙක්පත් සඳහා කඩිනමින් මුදල් අය කර ගැනීමත් ඉදිරියේ දී මෙම තත්ත්වය වළක්වා ගැනීම සඳහා විධිමත් වැඩ වැඩපිළිවෙළක් අනුගමනය කළ යුතු වීම.	මෙම අගරු වෙක්පත් නිරවුල් කිරීමට පියවර ගන්නා බව.

කඩිනමින් මුදල් ලබා ගැනීමට කටයුතු කර නොතිබුණි.

- (iv) අගරු වෙක්පත් සඳහා වෙක්පත් වටිනාකමින් සියයට 10 ක දඩ මුදලක් අය කරනු ලබයි. දඩ මුදල් අය කිරීම දෙපාර්තමේන්තුවේ නිලධාරීන් විසින් නිෂ්කාශන අංශයේ කොමසාරිස් විසින් නිකුත් කළ ලිපිය පමණක් පදනම් කර ගෙන සිදු කරනු ලබන බව නිරීක්ෂණය වූ අතර ඒ සඳහා වෙනත් ලිඛිත අනුමැතියක් නොමැති බව දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල් වරයා විසින් විගණනයට වාර්තා කර තිබුණි.
- (v) ගෙවීම් හා සැසඳීම් අංශය විසින් අගරු වෙක්පත් පිළිබඳ විස්තර ප්‍රධාන කාර්යාලයේ අංශ හා ප්‍රාදේශීය කාර්යාල වෙත ලබා දී තිබුණ ද ඊට අදාළ නිරවුල් කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග සොයා බලා පසු විපරම් කිරීමේ අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රම විධිමත් පරිදි ක්‍රියාත්මක නොවන බව නිරීක්ෂණය විය.

දඩ මුදල් අය කිරීමේ නීතිමය පදනම නීතිමය පදනම තවදුරටත් විධිමත් කර ගැනීමට කටයුතු පියවර ගත යුතු වීම. නීතිමය පදනම අනාවරණය කර ගැනීමට කටයුතු කරන බව.

විධිමත් අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතියක් සකස් කර ගත යුතු වීම. පවතින අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතිය තවදුරටත් විධිමත් කරන බව.

(ආ) මත් පැන් බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ දී ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල විසින් අය කර නොතිබුණ හිඟ මුද්දර ගාස්තු අය කිරීම සඳහා දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල් විසින් 2019 මැයි 14 දිනැති අංක SEC/2019/02 දරන චක්‍රලේඛය මගින් සියලුම ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරු දැනුවත් කර තිබුණි. ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල 23 ක් පදනම් කර ගෙන සිදු කළ විගණන පරීක්ෂාවේ දී එසේ අය විය යුතු හිඟ මුද්දර ගාස්තු රු.82,712,000 ක් අතරින් රු.2,815,000 ක් පමණක් අය කර දෙපාර්තමේන්තුව වෙත ප්‍රේෂණය කර තිබුණි. ඒ අනුව දෙපාර්තමේන්තුව වෙත හිඟ මුද්දර ගාස්තු කාලීනව ගෙන්වා නොතිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.

සියලුම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල දැනුවත් කර මත්පැන් බලපත්‍ර මත හිඟ මුද්දර ගාස්තු කඩිනමින් දෙපාර්තමේන්තුවට ගෙන්වා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.

(ඇ) සේවා යෝජකයින් විසින් 2017 අංක 24 දරන දේශීය ආදායම් පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව පාරිශ්‍රමික ගෙවීමේ දී සේවා නියුක්ති ආදායම මත බදු අඩු කර දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත එවිය යුතුය. එසේ එවා ඇති වාර්තා අතරින් දෙපාර්තමේන්තු දෙකක්, මණ්ඩලයක් හා රාජ්‍ය සමාගමකට අදාළ 2018/2019 තක්සේරු වර්ෂයේ උපයන විට ගෙවීමේ බදු වාර්තා හා උප ලේඛන පරිගණක පද්ධතිය ඇසුරින් පරීක්ෂා කරන ලදී. උපලේඛන වල දැක්වෙන පාරිශ්‍රමික පදනම් කර ගෙන දේශීය ආදායම් පනතේ බදු අනුපාත අනුව ආදායම් බද්ද ගණනය කිරීමේ දී යටෝක්ත ආයතන 4 විසින් එකතුව රු.11,081,661 ක මුදලක් උපයන විට ගෙවීමේ බදු ලෙස අඩුවෙන් අය කර එවා තිබුණ බව නිරීක්ෂණය විය.

නිවැරදි බදු මුදල අය කිරීමට කඩිනම් පියවර ගත යුතු වීම හා මෙවැනි තත්ත්වයන් වළක්වා ගැනීම සඳහා විධිමත් පියවර ගත යුතු වීම. මේ සම්බන්ධයෙන් අදාළ ආයතන සමඟ සාකච්ඡා කර ඉදිරි කටයුතු සිදු කරන බව.

3.5 ප්‍රසම්පාදනයන්

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>2019 වර්ෂයේ ප්‍රසම්පාදන සැලැස්ම හා එහි ප්‍රගතිය අනුව පරිගණක හා තොරතුරු තාක්ෂණ කටයුතු හා සම්බන්ධ ප්‍රසම්පාදනයන්හි භෞතික ප්‍රගතිය සියයට 0 සිට 40 දක්වා වූ ප්‍රමාණයක විය. දෙපාර්තමේන්තුව 2016 වර්ෂයේ සිට දෙපාර්තමේන්තුව නව තොරතුරු තාක්ෂණ පද්ධතිය බදු පරිපාලනය ආරම්භ කර ඇති බැවින් ඊට අදාළ ප්‍රසම්පාදන කටයුතු නිසි පරිදි සිදු නොවීම පද්ධතියේ කාර්යක්ෂමතාවයට බලපෑම් ඇති විය හැකි බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>ප්‍රසම්පාදන කටයුතු කාර්යක්ෂමව සිදු කිරීමට මනා ලෙස සැලසුම් කළ යුතු වීම.</p>	<p>ඇතැම් ප්‍රසම්පාදන කටයුතු අවසන් වී නොමැති බව.</p>

3.6 වත්කම් කළමනාකරණය

විගණන නිරීක්ෂණය	නිර්දේශය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම
<p>දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ගම්පහ ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය කුලී පදනමට ලබා ගත් ගොඩනැගිල්ලක පවත්වා ගෙන යන අතර ඒ සඳහා 2014 වර්ෂයේ සිට 2019 මාර්තු මාසය දක්වා කුලිය ලෙස එකතුව රු.12,975,000 ක් ද 2018 වර්ෂයේ දී කාර්යාල අභ්‍යන්තර සැකසුම් සඳහා රු.7,036,425 ක් ද වැය කර තිබුණි. එහෙත් 52 ක් පමණ වූ කාර්ය මණ්ඩලයට හා කාර්යාලයට පැමිණෙන බදු ගෙවන්නන් සඳහා අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් ගොඩනැගිලි හිමි කරගෙන් ප්‍රශස්ථ පරිදි ලබා ගැනීමට දෙපාර්තමේන්තුව අපොහොසත් වී තිබුණු අතර කුලී මුදල සම්බන්ධයෙන් දෙපාර්ශවය අතර ගැටළුවකට තත්වයක් පවතින බව ද ලිපි ගොනුව පරීක්ෂාවේ දී නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>ගිවිසුම් ගත පරිදි සැපයුම්කරු වෙතින් අදාළ පහසුකම් ලබා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු වීම.</p>	<p>ගොඩනැගිලි කුලී මුදල සම්බන්ධයෙන් අයිතිකරු සමඟ පවතින නොඑකඟතාවය මෙයට බලපා ඇති බව.</p>